

MEDIA TA'LIMNING ASOSIY ATAMALARI, NAZARIYALARI, ASOSIY TUSHUNCHALARI

Abdumadjidova Mohira Zafarjon qizi

Oriental universiteti magistranti

O'rganilayotgan ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, G'arb va mahalliy manbalarda mediata'lim va mediasavodxonlikning turli ta'riflarini uchratish mumkin. Ulardagi umumiy qarashlar asosida uni pedagogikaning maxsus yo'nalishi va uning tadqiqot obyekti ommaviy axborot vositalari sanaladi. Mediata'limning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat: yangi avlodni zamonaviy axborot sharoitida hayotga tayyorlash, turli xil ma'lumotlarni idrok etish, insonni uni tushunishga o'rgatish, uning psixikaga ta'siri oqibatlarini anglash, ta'sir qilish usullarini o'zlashtirish, texnik vositalardan foydalangan holda muloqotning og'zaki bo'lmagan shakllariga asoslangan muloqot.

“Mediata'lim” deganda zamonaviy ommaviy axborot vositalarini o'zlashtirish nazariyasi va amaliy ko'nikmalarini o'rgatish tushunilishi kerak. Pedagogik nazariya va amaliyotda o'ziga xos, avtonom bilim sohasi; uni boshqa bilim sohalarida, masalan, matematika, fizika yoki geografiyada o'quv qo'llanmasi sifatida ommaviy axborot vositalaridan foydalanishdan farqlash kerak”⁸⁴.

“Mediata'limning markaziy va birlashtiruvchi konsepsiyasi” vakillikdir. Ommaviy axborot vositalari voqelikni aks ettirmaydi, balki uni ifodalaydi (vakil, oshkor qiladi). Mediata'limning asosiy maqsadi ommaviy axborot vositalarini "denaturalizatsiya" dir. Mediata'lim, birinchi navbatda, tadqiqot jarayonidir. Mediata'lim asosiy tushunchalarga asoslanadi, ular muqobil kontentdan ko'ra ko'proq tahliliy vositalardir. Asosiy tushunchalarga quyidagilar kiradi: denotatsiya (belgilash), konnotatsiya (assotsiatsiya), janr (janr), tanlash (tanlash), noverbal muloqot (noverbal aloqa), media tili (media tili), naturalizm va realizm (tabiiylik va reallik), auditoriya (auditoriya), qurilish (qurilish), vositachilik (ommaviy axborot vositalarini idrok etish), vakillik (vakolat qilish, qayta ko'rib chiqish), kod / kodlash / dekodlash (kod, kodlash, dekodlash), segmentatsiya (segmentatsiya, tanlash, kesish), hikoya tuzilishi (syujet tuzilishi) , mafkura (mafkura), ritorika (ritorika), nutq (nutq, til) va sub'ektivlik (sub'ektivlik). Mediata'lim umrbod davom etadigan jarayondir.

⁸⁴ UNESCO (1984). Media Education. Paris: UNESCO, p.8.

Mediata'limi nafaqat tanqidiy tushunishga, balki tanqidiy avtonomiyaga ham qaratilgan⁸⁵.

Mediata'lim tanqidiy fikrlashni anglatadi, uning rivojlanishining muhim elementi talabalar tomonidan o'z media mahsulotlarini yaratishdir. Mediata'lim demokratik jarayonda (demokratiya) ham, globallashuv (globallashuv) jarayonlarida ham faol ishtirok etish uchun zarur va barcha turdagi ommaviy axborot vositalarini o'rganishga asoslangan bo'lishi kerak⁸⁶. "Mediata'lim - bu ommaviy axborot vositalarini o'rganish bo'lib, u OAV yordamida o'rganishdan farq qiladi. Mediata'lim media-matnlar qanday yaratilishi va tarqatilishi haqidagi bilimlar bilan, shuningdek, ularning mazmunini sharhlash va baholash bo'yicha tahliliy ko'nikmalarni rivojlantirish bilan bog'liq (holbuki media tadqiqotlari (media tadqiqotlari) odatda media matnlarini yaratish bo'yicha amaliy ishlar bilan bog'liq). Mediata'lim ham, media tadqiqotlari ham mediasavodxonlik maqsadlariga erishishga qaratilgan"⁸⁷ va mana nufuzli G'arb media o'qituvchilari "media savodxonligi" (Media savodxonligi) tushunchasini qanday ta'riflaydilar:

"Mediasavodxonlik" (media savodxonligi) - o'quvchilar / talabalarga ommaviy axborot vositalarining hayotidagi ahamiyatini tushungan holda, tanqidiy burchakdan ommaviy axborot vositalari bilan muloqot qilishda yordam beradi. Media savodli o'quvchi/talaba media matnlarini tanqidiy va ongli ravishda baholay olishi, ommaviy madaniyatdan tanqidiy masofani saqlashi va manipulyatsiyaga qarshi turishi kerak. Aniqroq terminologiya bilan aytganda, media savodxonligi bo'yicha ta'lim o'quvchilarga/talabalarga quyidagi imkoniyatlarni taqdim etishi kerak:

- ommaviy axborot vositalarining voqelikni faol qurish usullarini tahlil qilish uchun zarur bo'lgan qobiliyat, bilim va munosabatlarni rivojlantirish;

- ushbu tuzilmalarning ijtimoiy, madaniy, siyosiy va iqtisodiy ahamiyati va ular targ'ib qilayotgan qadriyatlar haqida bilimga ega bo'lish;

- media matnlarni qadrlash (baholash) va estetik idrok etish darajasini rivojlantirish;

- madaniy qadriyatlarni, amaliy ahamiyatini, ulardagi g'oyalarni tan olish va baholash maqsadida ommaviy axborot vositalari matnlarini dekodlash;

⁸⁵ Masterman, L. (1998a). 18 Principles of Media Education. <http://www.screen.com/mnet/eng/med/class/support/mediacy/edec/masterman.htm>

⁸⁶ Feilitzen, C. von & Carlsson, U. (Eds.) (2002). Children, Young People and Media Globalisation. Goteborg: NORDICOM, Goteborg University, -P.24-26.

Globalisation. Goteborg: NORDICOM, Goteborg University, 262 p.

⁸⁷ International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences (2001). Vol. 14. Smelser, N.J. & Baltes, P.B.(Eds.). Oxford, -P.9494.

- turli xil texnik foydalanish va media matnlarni yaratishni tan olish, tahlil qilish va qo'llash;

- media-matnlarni yaratuvchilar (quruvchilar) buni turli motivlar (nazorat, bosim va boshqalar)

- iqtisodiy, siyosiy, tashkiliy, texnik, ijtimoiy va madaniy maqsadlarga asoslangan holda amalga oshirishlarini anglash;

- har bir shaxs ommaviy axborot vositalari matnlarini tadqiq qilishning tanlab-tahliliy jarayonida ishtirok etishini tushunish. Bu jarayon va u bilan bog'liq ma'nolar/ma'nolar psixologik, ijtimoiy va tabiiy omillarga bog'liq⁸⁸.

“Mediasavodxonlik” bu media matnlarni o'zlashtirish, sharhlash/tahlil qilish va yaratish qobiliyatidir⁸⁹.

“Mediasavodxonlik” - turli shakllardagi xabarlarini (xabarlarni) ishlatish, tahlil qilish, baholash va etkazish qobiliyatidir⁹⁰.

“Mediasavodxonlik” – media-matnlarni idrok etish, yaratish, tahlil qilish, baholash, zamonaviy dunyoda ommaviy axborot vositalari faoliyatining ijtimoiy-madaniy va siyosiy kontekstini, kodekslari va qoidalarini tushunish qobiliyati rivojlangan mediasavodxon shaxsni tayyorlash jarayoni. ommaviy axborot vositalari tomonidan qo'llaniladigan vakillik tizimlari; Bunday insonning jamiyat va dunyodagi hayoti fuqarolik mas'uliyati bilan bog'liq⁹¹ Ushbu ta'riflarni qiyosiy tahlil qilishdan ko'rinib turibdiki, ko'plab media-pedagoglar "mediata'lim" va "media savodxonlik" tushunchalari o'rtasida qandaydir chalkashliklarga ega. Shuningdek, media-ta'limga nazariy yondashuvlar, uning eng muhim maqsadlari, vazifalari, uni ta'lim jarayoniga joriy etish usullari va boshqalarni ajratib ko'rsatishda sezilarli tafovutlarni uchratish mumkin.

⁸⁸ Duncan, B. (Ed.) (1989). *Media Literacy Resource Guide*. Toronto: Ministry of Education of Ontario, Publications Branch, the Queen's Printer, -P.7.

⁸⁹ Worsnop, C. (1999). *Screening Images: Ideas for Media Education*. Mississauga, Ontario: Wright Communications, p.x

⁹⁰ Kubey, R. (1997). *Media Education: Portraits of an Evolving Field*. In: Kubey, R. (Ed.) *Media Literacy in the Information Age*. New Brunswick & London: Transaction Publishers, -P.2.

Literacy in the Information Age. New Brunswick & London: Transaction Publishers, p.2.

⁹¹ *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (2001). Vol. 14. Smelser, N.J. & Baltes, P.B.(Eds.). Oxford, -P.9494